

SALABIAKU protiv FRANCUSKE

(br. 14/1987/137/191)

U predmetu Salabiaku, Evropski sud za ljudska prava, zasedajući, shodno članu 43 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija) i relevantnim odredbama Poslovnika Suda, kao sudsko veće sastavljeno od sledećih sudija:

g. R. RISDAL (RYSSDAL), predsednik

g. Tor VILHJELMSON (THÓR VILHJÁLMSÓN)

gđa D. BINDŠEDLER-ROBERT (BINDSCHEDLER-ROBERT)

g. F. GELĐUKLU (GÖLCÜKLÜ)

g. F. MAČER (MATSCHER)

g. L.-E. PETITI (PETTITI)

g. B. VOLŠ (WALSH)

a u čijem sastavu su se nalazili i g. M.-A. Ejsen (Eissen), sekretar i g. H. Pecold (Perzold), zamenik sekretara Suda, nakon većanja na zatvorenoj sednici 24. i 25. juna kao i 26. septembra 1988. godine, izriče sledeću presudu, usvojenu poslednjeg pomenutog datuma:

POSTUPAK

1. Predmet je na razmatranje Sudu 23. oktobra 1987. godine uputila Evropska komisija za ljudska prava (u daljem tekstu: Komisija) pre isteka roka od tri meseca predviđenog članovima 32, stav 1 i 47 Konvencije. Predmet proističe iz predstavke (br. 10519/83) protiv Republike Francuske koju je Komisiji 29. jula 1983. godine uputio državljanin Zaira g. Amosi Salabiaku (Amosi Salabiaku), u skladu sa članom 25. Zahtev Komisije odnosio se na član 44 i član 48 Konvencije i na deklaraciju kojom je Francuska priznala obaveznu nadležnost Suda (čl. 46). Cilj zahteva je bio dobijanje odluke Suda o tome da li predmetne činjenice ukazuju da je tužena Država prekršila svoje obaveze po osnovu stavova 1 i 2 člana 6 Konvencije.

2. U odgovoru na upit postavljen shodno pravilu 33, stav 3 (d) Poslovnika Suda, podnosilac predstavke je izjavio da želi da uzme učešća u postupku pred Sudom i u tu svrhu imenovao advokata koji će ga zastupati (pravilo 30).

3. U sudsko veće su postavljeni sledeći članovi: po službenoj dužnosti, g. L.-E. Petiti, izabrani francuski sudija (shodno čl. 43 Konvencije), i g. R. Risdal, predsednik Suda (pravilo 21, st. 3 (b)). Predsednik je 30. novembra 1987, u prisustvu sekretara Suda, žrebom odredio imena preostalih petoro sudija, i to: g. Tor Vilhjelmson, gđa D. Bindšedler-Robert, g. F. Gelduklu, g. F. Mačer i g. B. Volš (čl. 43 Konvencije i pravilo 21, st. 4).

4. G. Risdal je preuzeo ulogu predsednika sudskog veća (pravilo 21, st. 5) i preko sekretara stupio u vezu sa državnim zastupnikom Francuske (u daljem tekstu: Država), delegatom Komisije i advokatima g. Salabiakua kako bi utvrdio njihove stavove o neophodnosti pismenog postupka (pravilo 37, st. 1). U skladu s nalogom koji je tada izdat, Sekretarijat je 21. marta 1898. primio podnesak Države, a 20. juna odštetni zahtev podnosioca predstavke u skladu sa članom 50 Konvencije. U pismu od 27. aprila, sekretar Komisije je obavestio sekretara Suda da će delegat izneti svoje opaske na raspravi.

5. Nakon konsultacija preko sekretara sa stranama koje će se pojaviti pred Sudom, predsednik je 28. aprila 1988. godine naložio da usmena rasprava započne 20. juna 1988. godine (pravilo 38).

6. Dana 26. maja a posle toga i 20. i 29. juna, Država i Komisija su sekretaru Suda prosledile razne dokumente koje je bio tražio predsednik Suda.

7. Javna rasprava je održana u Sudu u Strazburu 20. juna. Sud je pre rasprave održao pripremnu sednicu.

Pred Sudom su istupali:

(a) u ime Države

g. J-P. Puisoše (Puissochet), direktor Uprave za pravne poslove u Ministarstvu inostranih poslova zastupnik i advokat,

g. J.-C. Šuve (Chouvet), pomoćnik direktora iste Uprave zadužen za ljudska prava,

g. M. Dobkin (Dobkine), magistrat, Uprava za krivična dela i pomilovanja, Ministarstvo pravde,

g. C. Merlin (Merlin), pomoćnik sekretara, Odeljenje za pravne poslove, Državna uprava carine pri Ministarstvu privrede, finansija i budžeta savetnici,

(b) u ime Komisije

g. A. Vejcel (Weitzel), delegat,

(c) u ime podnosioca predstavke

g. J.-P. Kombenegr (Combenègre), advokat.

Sudu su se obratili g. Puisoše i g. Šuve u ime Vlade, g. Vajcel u ime Komisije i g. Kombenegr u ime podnosioca predstavke. Dati su i odgovori na pitanja koja je postavio Sud i jedan član sudskog veća.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI SLUČAJA

8. G. Amosi Salabiaku, državljanin Zaira rođen 1951. godine, nastanjen je s porodicom u Parizu.

9. G. Salabiaku je 28. jula 1979. godine otišao na aerodrom Roasi u Parizu da preuzme paket za koji mu je teleksom javljeno da će prispeti letom avio kompanije Er Zair. Prema podnosiocu predstavke, on je očekivao da pošiljka sadrži uzorke afričke hrane poslate posredstvom rođaka zaposlenog u Er Zairu. Budući da nije mogao da pronađe pošiljku, zamolio je za pomoć predstavnika kompanije, koji ga je uputio do zaključanog putničkog kovčega koga niko nije bio podigao a koji je nosio nalepnicu Er Zaira ali nikakvu identifikaciju vlasnika. Postupajući po savetu pripadnika policije koji su nadzirali kovčeg, službenik kompanije mu je preporučio da ga ostavi tamo gde je stajao i da možda sadrži zabranjenu robu.

Podnosilac predstavke ga je ipak preuzeo i prošao carinski pregled bez problema. Izabrao je da prođe kroz "zeleni prolaz" namenjen putnicima koji nemaju

ništa da prijave carinskim organima. Bio je u pratnji tri druga državljanina Zaira koje je na tom mestu tek bio upoznao. Ubrzo nakon toga je telefonom pozvao brata, Lupiu, i zamolio ga da dođe i sačeka ga na terminalu blizu njihovog doma kako bi mu pomogao pri prenosu pošiljke, jer je ista bila teža nego što je očekivao.

10. U trenutku kada su ulazili u autobus Er Fransa za terminal, g. Amosa Salabiakua i trojicu ljudi koji su bili s njim su zadržali carinski službenici. G. Salabiaku je potvrdio da je on primalac pošiljke i demantovao da ima ikakve veze s ostalom trojicom, koji su odmah pušteni. Carinski službenici su polomili katanac na kovčegu i ispod prehrambenih proizvoda pronašli u zavarenom lažnom dnu deset kilograma kanabisa u listu i semenskog kanabisa. Podnosilac predstavke je tvrdio da nije znao za postojanje kanabisa i da je pogrešno zaključio da je kovčeg bio ta pošiljka o čijem je dolasku bio obavešten. Njegov brat je takođe uhapšen u Port Majou u Parizu.

11. Er Zair je 30. jula 1979. godine telefonirao g. Amosiju i gazdi g. Lupie Salabiakua i obavestio ga da je paket s imenom i adresom podnosioca predstavke u Parizu greškom stigao u Brisel. Paket je otvorio istražni sudija ali je u njemu nađeno samo brašno od manioka, palmino ulje, pimento i buter od kikirikija.

12. G. Amosi i g. Lupia Salabiaku su pušteni iz pritvora 2. avgusta 1979. godine i zajedno s izvesnim K, takođe državljaninom Zaira, optuženi za krivično delo nezakonitog unosa opojnih droga (čl. L.626, L.627, L.629, L.630-1, R.5165 i drugi Zakonika o javnom zdravlju) kao i carinski prekršaj krijumčarenja zabranjenih proizvoda (čl. 38, 215, 414, 417, 419 i 435 Zakona o carinama, članovi 42, 43-1 i drugi i 44 Krivičnog zakonika). Dana 25. avgusta 1980. je određeno da im se sudi pred Visokom sudu u Bobinju.

13. Šesnaesto veće suda u Bobinju je 27. marta 1981. izreklo oslobađajuće presude g. Lupiu Salabiakua i K, dok je podnosioca predstavke proglasilo krivim. Sud je posebno naveo: "Nepoštenje optuženog je potvrđeno činjenicom da nije izrazio nikakvo iznenađenje kada se pokazalo da prva pošiljka otvorena u njegovom prisustvu nije sadržala ništa od prehrambenih proizvoda koji su pronađeni u drugoj pošiljci, mada je on jasno opisao šta je navodno očekivao da stigne iz Zaira i dobio u drugoj. Druga pošiljka je u Brisel stigla u okolnostima koje nije bio moguće ustanoviti a njeno postojanje ne može da opovrgne pretpostavke koje su dovoljno ozbiljne, precizne i saglasne da bi opravdale osudu..."

Sud je sledstveno tome izrekao g. Amosi Salabiakuu zatvorsku kaznu u trajanju od dve godine i trajnu zabranu boravka na francuskoj teritoriji. Za carinski prekršaj mu je odredio kaznu u iznosu od 100,000 fr. franaka, shodno članu 414 Zakona o carinama, plativu Carinskoj upravi, koja je u postupku učestvovala kao građanska stranka.

14. I podnosilac predstavke i javni tužilac su se žalili na presudu. Apelacioni sud u Parizu (10. veće) 9. februara 1982. godine je ukinuo presudu u vezi s krivičnim delom nezakonitog unosa opojnih droga, iz sledećih razloga:

"...činjenice koje su korišćene protiv optuženog nisu bile dokazane u zadovoljavajućoj meri; ... mada je g. Amosi Salabiaku, koji je očekivao jedino paket prehrambenih proizvoda, preuzeo veoma težak kovčeg zaključan katancem za koji nije imao ključ, niti je imao kupon prtljažne nalepnice aviokompanije, i na kome nije bilo imena i adrese primaoca, ustanovljeno je da je paket s hranom naslovljen na njega stigao u Brisel dva dana kasnije letom Er Zaira iz Kinšase. Ovaj paket je po svoj prilici poslat u Brisel greškom, dok mu je prava destinacija bila Pariz; ... u takvim okolnostima, nije nemoguće da je g. Amosi Salabiaku mogao da veruje pri preuzimanju kovčega da je isti bio namenjen njemu; ... postoji ipak osnovana sumnja, koja bi za posledicu trebalo da ima oslobađajuću presudu..."

S druge strane, sud je potvrdio prvostepenu odluku u pogledu carinskog prekršaja krijumčarenja zabranjene robe: " ... svako ko poseduje robu koju je uneo u Francusku bez prijavljivanja carinskim organima smatra se pravno odgovornim osim ako nije u stanju da dokaže postojanje određene više sile koja bi ga opravdala; ta viša sila mora da bude posledica nekontrolisanog događaja koji je nemoguć e predvideti ili izbeći...; (...)... G. Amosi Salabiaku je prošao kroz carinsku kontrolu s kovčegom i izjavio da je njegovo vlasništvo; ... on je dakle bio u posedu kovčega koji je sadržao narkotike; ... on ne može da se pozove na grešku koja nije mogla da se izbegne jer je prethodno bio upozoren od strane službenika Er Zaira ... da ne preuzima kovčeg osim ako nije potpuno siguran da je njegov, naročito zato što bi morao da ga otvori na carini. Dakle, pre nego što se izjasnio kao vlasnik kovčega i time potvrdio posed u smislu zakona, mogao je i da proveri da li slučajno ne sadrži zabranjene proizvode; ... budući da to nije učinio i budući da je bio u posedu kovčega sa 10 kg kanabisa u listu i semenskog kanabisa, izvršio je carinski prekršaj krijumčarenja zabranjene robe..." Apelacioni sud je potvrdio i kaznu od 100.000 franaka izrečenu podnosiocu predstavke; zatvorsku kaznu u zamenu za neplaćanje novčane kazne je snizio na zakonski minimum.

15. G. Amosi Salabiaku se žalio zbog povrede materijalnog prava. Oslonio se na stavove 1 i 2 člana 6 Konvencije: u svojoj predstavi je naveo da je "opteretivši ga gotovo neoborivom pretpostavkom krivice", koja je "išla na ruku carinskim vlastima", Apelacioni sud povredio njegovo pravo na pravično suđenje i pravo da bude smatran nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica. Kasacioni sud (krivično veće) je odbacio žalbu 21. februara 1983. godine, našavši da je presuda protiv koje je uložena žalba "ispravno" primenila stav 1 člana 392 Zakona o carinama, kojim je propisano da "se lice u posedu zabranjene robe smatra odgovornim za prekršaj": "... suprotno od toga što se tvrdi, gorepomenuti član nije implicitno ukinut pristupanjem Francuske Konvenciji ... i morao je da bude primenjen jer je Apelacioni sud, koji je odluku doneo na osnovu dokaza izvedenih od strane stranaka, ustanovio da je optuženi bio u posedu kovčega i izvukao iz činjenice poseda kovčega pretpostavku koja nije naknadno opovrgnuta bilo kakvim dokazom o postojanju događaja za koji odgovornost nije mogla da bude pripisana izvršiocu prekršaja ili koji on ne bi bio u stanju da izbegne."

II. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

16. Prekršaji opisani francuskim Zakonom o carinama predstavljaju krivična dela s raznim posebnim osobinama.

Zakonom o carinama su posebno zabranjeni krijumčarenje (čl. 417-422) i neprijavljen uvoz i izvoz (čl. 423-429). Ovaj slučaj se isključivo tiče krijumčarenja. Pojam krijumčarenje obuhvata "bilo kakav slučaj unosa ili iznosa iz zemlje izvršen izvan službenih carinskih prostorija i bilo kakvu povredu odredaba i propisa koje se odnose na posedovanje i prenos robe unutar carinske teritorije" (čl. 417, st. 1), na primer, ali ne i isključivo, gde je "unos predmetne robe zabranjen" (čl. 418, st. 1, koji treba čitati zajedno sa čl. 38).

17. U predmetno vreme su ovi prestupi članom 408 bili raspoređeni u pet razreda lakših krivičnih dela (prekršaja) i tri razreda ozbiljnijih krivičnih dela. Članovima 410-416 bile su propisane tzv. "osnovne kazne" koje su se razlikovale u zavisnosti od stepena ozbiljnosti prestupa: kazne su obuhvatale novčane kazne bilo određene najniže ili najviše vrednosti (čl. 410, st. 1, čl. 412 i 413-bis) ili "najmanje u vrednosti izbegnutih ili neplaćenih carinskih dažbina pa do tri puta veće vrednosti" (čl. 411, st. 1), "jednako vrednosti sporne robe" (čl. 413), ili "krijumčarenog predmeta" (čl. 414 i 415) ili "zaplenjenih predmeta" (čl. 416), s utvrđenom minimalnom vrednošću (čl. 437); zaplena "sporne robe" (čl. 412) ili "krijumčarenog predmeta", "prevoznog sredstva" i "predmeta korišćenih za prikrivanje prestupa" (čl. 414, 415 i 416); zatvorske kazne u trajanju do mesec dana (čl. 413-bis), tri

meseca (čl. 414), jedne godine (čl. 415) ili tri godine (čl. 416), u zavisnosti od vrste prestupa koji je učinjen. G. Salabiaku je optužen po članu 414, kojim je propisano kako sledi: "Svako delo krijumčarenja i neprijavljenog unosa ili iznosa predmeta koji spadaju u kategoriju zabranjenih proizvoda ..., će se prilikom unošenja... kazniti zaplenom krijumčarenog predmeta, zaplenom prevoznog sredstva koje je korišćeno, zaplenom predmeta korišćenih za prikrivanje prestupa, novčanom kaznom u vrednosti ne manjoj od vrednosti krijumčarenog predmeta i ne većoj od trostruke vrednosti tog predmeta i zatvorskom kaznom u trajanju od najviše tri meseca." Neke od pomenutih kaznenih mera - novčane kazne čije vrednosti nisu unapred određene i mere zaplene - takođe su opisane kao "fiskalne kazne" (čl. 343, st. 2 i čl. 415). Te mere se smatraju po prirodi nadoknađujućim jer im je svrha da nadoknade štetu koji su pretrpeli carinski organi. Postoji takođe i niz "dodatnih kazni" (čl. 430-433), posebno mere diskvalifikacije - isključenja (čl. 432). Izricanje i osnovnih i dodatnih kazni unosi se u krivični dosije osuđenog lica.

18. "Izveštaj" o zapleni koji sačini "službenik carine ili bilo koji drugi državni službenik" može da predstavlja - a obično to i jeste - dokaz o carinskom prekršaju (čl. 323-333). U zavisnosti od toga da li ga sačini jedan ili više činovnika, potvrđuje "činjenice o kojima izveštava" samo do trenutka dok ne bude "dokazano suprotno" ili dok ne bude "započet postupak u vezi s falsifikatom" (čl. 336, st. 1 i čl. 337, st. 1). Izveštaj se "prosleđuje javnom tužiocu a lica optužena za prestup se dovode" pred njega (čl. 333, st. 1). Inicijativa za podnošenje optužnice nalazi se u rukama javnog tužilaštva u vezi s "kaznama za krivično delo", stricto sensu, i u rukama carinskih organa - ili javnog tužilaštva, "povezano s krivičnim postupkom" - s "fiskalnim kaznama" (čl. 343). Okružni sudovi su nadležni za vođenje postupka u vezi sa sitnim carinskim prekršajima, a krivični sudovi u vezi s ozbiljnijim prestupima (čl. 356 i 357). Postupak se u načelu drži pravila osnovnih zakona (čl. 363, 365 i 366).

19. Prestup za koji je podnosilac predstavke optužen - krijumčarenje opojnih droga, "zabranjenih proizvoda" (čl. 414) - ne zahteva obavezno da postoji posedovanje. Međutim, kada se utvrdi posed, "lice u posedu ... se smatra odgovornim za krivično delo", bez uticaja na bilo kakve druge kazne koje mogu da budu izrečene drugim licima, na primer saučesnicima (čl. 398) ili "licima koja imaju interes za krivično delo" (čl. 399). Ovo načelo je navedeno u stavu 1 člana 392. Ova odredba se nalazi u poglavlju V ("Odgovornost i zajednička odgovornost") naslova XII ("Postupci po sporovima") Zakona o carinama, na početku Prvog dela ("Krivična odgovornost"), a ne unutar "kaznenih odredaba" poglavlja VI. U pitanju je opšta odredba koja se odnosi kako na krijumčarenje tako i na neprijavljeno

unošenje ili iznošenje kao i na svu "nezakonito uvoženu ili izvoženu robu", bez obzira na to da li su u pitanju zabranjeni proizvodi ili ne. Strogo tumačena ova odredba postavlja pretpostavku koju je nemoguće pobiti, ali je u praksi njena strogost u izvesnoj meri ublažena odlukama sudova. Kasacioni sud sada potvrđuje neograničeno pravo procene osnovnog suda u vezi s "dokazima izvedenim od strane stranaka u postupku" (vidi, na primer, presudu u predmetu Abadie od 11. oktobra 1972. godine, Bilten br. 280, str. 723) i prihvata da optuženi može da skine krivicu sa sebe utvrđivanjem postojanja "više sile" koja je posledica "događaja za koji se odgovornost ne može da pripíše njemu" i "koji je za njega bilo potpuno nemoguće da izbegne", na primer "potpuna nemogućnost ... da se zna šta sadrži određeni paket" (vidi, pa primer, presudu u predmetu Masamba Mikisi i Dzekisa (Massamba Mikissi and Dzekissa) od 25. januara 1982. godine Gazette du Palais, 1982, sudska praksa, str.404-405, kao i presudu izrečenu u ovom slučaju 21. februara 1983. godine, tačka 15; vidi i Apelacioni sud u Parizu, 10, marta 1986. godine, Čen Man Ming i drugi (Chen Man Ming and Others), Gazette du Palais, 1986. godine, sudska praksa, str. 442-444). U isto vreme stav 3 člana 399, koji se odnosi na treća lica "koja imaju interes u krivičnom delu" a ne na "lica u posedu", navodi da "interes u krivičnom delu ne može da se pripíše licu koje je postupilo u nuždi ili kao posledica greške koja nije mogla da se izbegne". S druge strane, stavom 2 člana 369 su sudovi obavezani da izbegavaju da "prestupnike oslobađaju zbog nepostojanja namere". Mada je istina da je ova odredba ukinuta zakonom br. 87-502 od 5. jula 1987. godine, jasno je da to nije uticalo na ovaj slučaj. Neophodno je napraviti razliku između proste oslobađajuće presude i presude propisane stavom 1 člana 369: priznavanja postojanja olakšavajućih okolnosti. U takvim slučajevima sud može između ostalog da "ne izrekne optuženome krivične sankcije propisane ... zakonom", izrekne uslovnu kaznu, ili odluči da se kazne ne unose u "Bilten br. 2 krivičnog dosijea", odredi da se optuženom vrate neke zaplenjene stvari, ili umanju iznos "fiskalnih kazni".

POSTUPAK PRED KOMISIJOM

20. U predstavci br. 10519/83 upućenoj Komisiji 29. jula 1983. godine, g. Salabiaku se žalio da je način na koji je stav 1 člana 392 Zakona o carinama primenjen na njega nespojiv sa stavovima 1 i 2 člana 6 Konvencije; u suštini je ponovio argumente koje je bez uspeha bio izneo pred Kasacionim sudom (vidi gore stav 15).

21. Komisija je predstavku proglasila prihvatljivom 16. aprila 1986. godine. U izveštaju od 16. jula 1987. godine (sačinjenom shodno čl. 31), s deset glasova prema tri je zaključila da nije postojala povreda stava 1 člana 6, i s devet glasova

prema četiri da nije postojala povreda stava 2 člana 6. Integralni tekst mišljenja Komisije i suprotnih mišljenja njenih članova iz dotičnog Izveštaja dati su u prilogu ove presude.

ZAVRŠNI PODNESCI SUDU

22. Na raspravi održanoj 20. juna 1988. godine, Država je u suštini potvrdila zaključni podnesak u svom memorijalu prema kom bi predstavku trebalo odbaciti. Prema mišljenju Države, podnosilac predstavke "nije bio žrtva povrede stavova 1 i 2 člana 6 Konvencije". G. Amosi Salabiaku je preko zastupnika zamolio Sud da "odredi da jeste postojala povreda" gorepomenutih odredaba.

PRAVO

23. Podnosilac predstavke se pozvao na stavove 1 i 2 člana 6 Konvencije, kojima je propisano: "1. Svako, tokom odlučivanja o .. krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu raspravu ... pred nezavisnim i nepristrasnim sudom ... (...) 2. Svako ko je optužen za krivično delo smatraće se nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica na osnovu zakona."

24. Stav Države je bio da stav 1 člana 392 Zakona o carinama ne određuje pretpostavku krivice već odgovornosti. Prema mišljenju Države ova razlika je "ključna": "dotična lica ne vrše delo" već "odgovaraju za njega pred sudom", (str. 4 pismenih primedaba iz juna 1985. podnetih Komisiji). Država, međutim, nije tvrdila da nije postojala "krivična optužba" u smislu stava 1 člana 6 Konvencije; niti je tvrdila da je spor izvan opsega stava 2 člana 6 po osnovu da odredba pominje koncept "krivice" a ne "odgovornosti".

Nije dakle osporeno da su pomenute odredbe primenljive u ovom slučaju. U svakom slučaju, kaznene odredbe francuskog Zakona o carinama (vidi gore stavove 16-19) mogu da izazovu "krivičnu otpužbu" za svrhu člana 6 (vidi, mutatis mutandis, presudu u predmetu Luc od 22. avgusta 1987. godine, Serija A br. 123-A, str. 21-23, st. 50-55). U Francuskoj se za ove odredbe smatra da predstavljaju poseban krivični zakon. One popisuju niz protivpravnih dela, klasifikuju ih u nekoliko kategorija sitnih i ozbiljnijih prestupa i propisuju za njihovo izvršenje ne samo "fiskalne kazne", koje se u nekim slučajevima smatraju kompenzatornim, ali i osnovne ili dodatne sankcije koje se unose u krivični dosije dotičnih lica. Te osnovne ili dodatne sankcije obuhvataju između ostalog novčane kazne, isključivanje i zatvorske kazne u trajanju do tri godine (čl. 408—433 Zakona o

carinama). Što se tiče "krivičnih sankcija" inicijativa za pokretanje postupka je u rukama javnog tužilaštva, a kod "fiskalnih kazni" u rukama carinskih organa - ili javnog tužilaštva, "povezano sa krivičnim postupkom" - (čl. 343). Član 392 se nalazi u delu zakona naslovljenom "Krivična odgovornost".

25. Sud predlaže da slučaj najpre razmotri u odnosu na stav 2 član 6. Iz argumenata koji su predstavljeni proizilazi da je pretpostavka nevinosti, koja predstavlja jedan aspekt prava na pravično suđenje prema stavu 1 člana 6 (vidi između ostalog presudu u predmetu *Luc*, *ibid.*, str. 22, st. 52), ključno pitanje u ovom predmetu.

I. NAVODNA POVREDA STAVA 2, ČLANA 6

26. G. Salabiaku je tvrdio da je "gotovo neosporiva" pretpostavka na osnovu koje ga je Visoku sud u Bobinjiju a kasnije i Apelacioni sud u Parizu osudili za carinski prekršaj nespojiva sa članom 6 Konvencije. Kako Država tako i većina članova Komisije izneli su stav da je podnosilac predstavke osuđen "na osnovu zakona". Njihov stav je bio da je prema stavu 1 člana 392 Zakona o carinama prestup načinjen zahvaljujući "samoj ("objektivnoj") činjenici" "posedovanja zabranjenih proizvoda tokom prolaska kroz carinu", "bez da je neophodno da se dokaže namera o prevari ili nehat" od strane "lica koje je u posedu" (tačke 66 i 68 izveštaja Komisije). Na javnom tužiocu je bio teret dokazivanja ove činjenice. U ovom slučaju je on to učinio iznošenjem pred sud izveštaja carinskih organa a optuženi nije uspeo da dokaže postojanje "više sile na koju nije mogao da utiče" čija bi priroda bila takva da bi ga "oslobodila krivice" (tačka 74 izveštaja). Po njihovom mišljenju stav 1 člana 392 nije uspostavio pretpostavku krivice koju nije bilo moguće osporiti, već "osporivu pretpostavku činjenice i odgovornosti", "strogo definisanu sudskim precedentima" i opravdanu "samom prirodom predmeta" dotičnog zakona. Ovo je impliciralo ništa više od "podele" tereta dokaza a ne njegovo "preusmerenje" (podnesak Države Sudu).

27. Kako su naglasili Država i Komisija, u načelu države ugovornice imaju slobodu da Krivični zakon primene na delo kada nije učinjeno prilikom normalne primene jednog od prava zaštićenih Konvencijom (presuda u predmetu *Engel* i drugi od 8. juna 1976. godine, Serija A br. 22, str. 34, st. 81) i shodno tome da definišu sastavne elemente krivičnog dela koje je proisteklo iz istoga. Posebno, i opet u načelu, države ugovornice mogu pod određenim uslovima da kazne i prostu ili objektivnu činjenicu kao takvu, bez obzira na to da li ona proizilazi iz zločinačke

namere ili iz nehata. Primeri takvih krivičnih dela mogu da se nađu u zakonima država ugovornica. Međutim, podnosilac predstavke nije osuđen samo zbog posedovanja protivzakonito uvezenih zabranjenih proizvoda. Član 392, stav 1 Zakona o carinama ne nalazi se pod naslovom "Klasifikacija carinskih prestupa" (Naslov XII, Poglavlje V, Deo I). Po ovoj odredbi izvlači se zaključak iz proste činjenice, koja sama po sebi ne mora da predstavlja sitan ili ozbiljniji prestup, da "krivična odgovornost" za protivzakonit uvoz robe, kako zabranjene tako i one koja to nije, ili za neprijavlivanje iste, leži na licu u čijem je posedu ista pronađena. Ona, dakle, vodi prema pravnoj pretpostavci na osnovu koje je Visoki sud u Bobinjiju a kasnije i Apelacioni sud u Parizu zaključio da je podnosilac predstavke "kriv ... za krijumčarenje zabranjene robe" (vidi tačke 13-14 gore), carinskog prekršaja za čije činjenje posed nije bitan i koji je pokriven članovima 414 i 417. Pored toga, presude od 27. marta 1981. godine i 9. februara 1982. pozivaju se između ostalih na ove dve odredbe, a ne na stav 1 člana 392.

28. Ovaj pomak od ideje odgovornosti u krivičnom pravu na pojam krivice pokazuje veoma relativnu prirodu takve razlike. Pokreće pitanje u vezi sa stavom 2 člana 6 Konvencije. Pretpostavke činjenice ili pravne norme funkcionišu u svim pravnim sistemima. Konvencija, jasno, ne zabranjuje takve pretpostavke u načelu. Međutim, ona ipak zahteva od zemalja ugovornica da ostanu unutar određenih ograničenja po ovom pitanju u pogledu krivičnog prava. Ukoliko bi, kako se čini da Komisija razmatra (u tački 64 izveštaja), stav 2 člana 6 prosto definisao garantiju koju bi sudovi morali da poštuju u vođenju pravnih postupaka, u praksi bi se zahtevi te garantije preklopili s dužnošću nepristrasnosti definisanoj u stavu 1. Iznad svega, domaće zakonodavno telo bi imalo slobodu da sudovima oduzme svaku stvarnu snagu vršenja procene i oduzelo od pretpostavke nevinosti njenu supstancu, ako bi reči "na osnovu zakona" trebalo posmatrati isključivo u vezi s domaćim zakonima. Takva situacija ne bi mogla da bude usklađena s ciljem i svrhom člana 6, koji, štiteći pravo na pravično suđenje i posebno pravo na pretpostavku nevinosti, ima za cilj jemčenje elementarnog načela vladavine prava (vidi, između ostalih, presudu u predmetu Sandej tajms od 26. aprila 1979. godine, Serija A br. 30, str. 34, st. 55). Stav 2 člana 6 dakle ne posmatra pretpostavke činjenice ili pravne norme u krivičnom pravu samo površno. On zahteva od država ugovornica da ih postavu unutar razumnih ograničenja koja uzimaju u obzir ulog koji je u pitanju i održavaju prava odbrane. Sud predlaže da se razmotri da li su ta ograničenja prekoračena na štetu g. Salabiakua.

29. Za svrhe stava 1 člana 392 Zakona o carinama je teret dokazivanja poseda "zabranjene robe" na tužilaštvu. Ovo je prosto ustanovljavanje činjenice,

koje u praksi izaziva jako malo problema jer se obavlja na osnovu izveštaja za koji se smatra da predstavlja dovoljan dokaz sve dok se ne pokrene postupak za krivotvorenje, ako je isti sačinilo više od jednog službenika (čl. 336, st. 1 i čl. 337, st. 18, gore st. 18). U ovom slučaju to ustanovljavanje činjenice nije bilo osporeno. Mada se "lice u posedu" "smatra odgovornim za prestup", to ne znači da to lice ostaje u potpunosti bez mogućnosti da se odbrani. Nadležni sud može da mu prizna postojanje olakšavajućih okolnosti (čl. 369, st. 1), i dužan je da ga oslobodi ukoliko ono uspe do dokaže postojanje više sile. Poslednju mogućnost nije moguće naći u slovu Zakona o carinama, ali ona je proizišla iz sudske prakse na način koji ublažava nešto što su izvesni pravni stručnjaci nekada smatrali neosporivom prirodom pretpostavke ustanovljene stavom 1 člana 392. Pojedine odluke na koje se pozvala Država odnosile su se na druge odredbe, posebno član 399, koji se bavi "licima koja imaju interes u krivičnom delu" a ne "licima u posedu" (vidi gore stav 19), ili su pak nastale nakon osporene osude. S druge strane, jedna od njih se tiče stava 1 člana 392, a objavljena je 11. oktobra 1972. godine. Ta odluka potvrđuje neograničeno pravo suda da vrši procenu "dokaza izvedenih od strane stranaka pred njim" (Krivično veće Kasacionog suda, Abadie, Bilten br. 280, str. 723). Ovaj Sud će takođe navesti deo presude od 25. januara 1982. godine takođe u vezi sa stavom 1 člana 392. U toj presudi se pominje nepostojanje "više sile" koja je posledica "događaja za koji se odgovornost ne može da pripíše njemu i koji je za njega bilo potpuno nemoguće da izbegne", na primer "potpuna nemogućnost ... da se zna šta sadrži određeni paket" (Krivično veće Kasacionog suda, Masamba Mikisi i Dzekisa, Gazette du Palais, 1982, sudska praksa, str. 404-405). Ovo je ponovio Apelacioni sud u Parizu u presudi u predmetu Guzman od 12. jula 1985, na koju se pozvala Vlada. Kasnije je navedeno i da "specifična priroda (carinskih) prekršaja ne lišava ... prekršioca svih mogućnosti da se brani budući da ... lice koje je u posedu može da sa sebe skine odgovornost dokazujući postojanje više sile", a u vezi s trećim licima koja imaju interes u prekršaju, takav interes se "ne može pripisati licu koje je postupilo u nuždi ili kao posledica greške koja nije mogla da se izbegne" (10. mart 1986. godine, Čen Man Ming i drugi, Gazette du Palais, 1986. godine, sudska praksa, str. 442-444). Kako je Država iznela na raspravi održanoj 20. juna 1988. godine, francuski sudovi uživaju stvarnu slobodu u ovoj oblasti i "izađu u susret optuženom i pored postojanja određene sumnje, čak i u slučajevima kada je u pitanju krivično delo potpune odgovornosti". Zakonom od 8. jula 1987. godine, koji je usvojen i stupio na snagu nakon ovog slučaja, ova sloboda je značajno proširena ukidanjem stava 2 člana 369, koji je sprečavao sudove da "izriču oslobađajuće presude zbog nepostojanja predumišljaja" (vidi gore stav 19).

30. Međutim, nije dužnost Suda da razmatra in abstracto da ji je stav 1 člana 392 Zakona o carinama saglasan s Konvencijom. Njegov zadatak je da odredi

da li je primenjen na podnosioca predstavke na način saglasan s pretpostavkom nevinosti (vidi, mutatis mutandis, presudu u predmetu Bouamar od 29. februara 1988. godine, Serija A br. 129, str. 20, st. 48).

Visoki sud u Bobinjju je primetio da optuženi "nije pokazao nikakvo iznenađenje kada se pokazalo da prva pošiljka otvorena u njegovom prisustvu nije sadržala ništa od prehrambenih proizvoda koji su pronađeni u drugoj pošiljci", dok je "jasno opisao šta je navodno očekivao da stigne iz Zaira i dobio u drugoj". Takav stav je taj sud smatrao dokazom "nepoštenja" podnosioca predstavke, i zauzeo je stav da postoje "pretpostavke koje su dovoljno ozbiljne, precizne i saglasne da bi opravdale osudu" (vidi gore stav 13). Istina je da je sud u Bobinju stricto sensu sudio za krivično delo (čl. L. 626, L. 627 i L. 630-1 Zakonika o javnom zdravlju) zajedno s carinskim prekršajem, što donekle umanjuje značaj ove odluke za svrhe ovog slučaja. Što se tiče Apelacionog suda u Parizu, on je napravio jasnu razliku između krivičnog dela protivzakonitog uvoza opojnih droga i carinskog prekršaja krijumčarenja zabranjene robe. Za krivično delo je oslobodio g. Salabiakua odgovornosti zbog postojanja osnovane sumnje, pri čemu je sud pokazao skrupulozno poštovanje pretpostavke nevinosti. Što se tiče carinskog prekršaja, Apelacioni sud je potvrdio presudu suda u Bobinju i to bez da je upao u bilo kakvu protivrečnost, budući da su činjenice i inkriminisano delo u ovom slučaju bile različite. Sud je posebno primetio da je podnosilac predstavke "prošao kroz carinu s kovčegom i carinskim službenicima naveo da je njegov vlasnik". Sud je dodao da on "nije mogao da se pozove na grešku koja nije mogla da se izbegne jer je prethodno bio upozoren od strane službenika Er Zaira ... da ne preuzima kovčeg osim ako nije potpuno siguran da je njegov, naročito zato što bi morao da ga otvori na carini. Dakle, pre nego što se izjasnio kao vlasnik kovčega i time potvrdio posed u smislu zakona, mogao je i da proveri da li slučajno ne sadrži zabranjene proizvode". Sud je iz ovoga zaključio da "... budući da to nije učinio i budući da je bio u posedu kovčega sa 10 kg kanabisa u listu i semenskog kanabisa, on je izvršio carinski prekršaj krijumčarenja zabranjene robe..." (vidi gore stav 14). Iz presude od 27. marta 1981. i presude od 9. februara 1982. se jasno vidi da su sudovi pažljivo nastojali da izbegnu automatsku primenu pretpostavke propisane stavom 1 člana 392 Zakona o carinama. Kako je Kasacioni sud naveo u presudi od 21. februara 1983, sudovi su svoje pravo procene primenjivali "na osnovu dokaza izvedenih od strane stranaka pred njima". Izvukli su iz "činjenice postojanja pretpostavke koja nije naknadno opovrgnuta bilo kakvim dokazom o postojanju događaja za koji odgovornost nije mogla da bude pripisana izvršiocu prekršaja ili koji on ne bi bio u stanju da izbegne" (vidi gore stav 15). Pored toga, kako je navela Država, domaći sudovi su u okolnostima slučaja zapazili i određeni "elemenat namere", mada po zakonu nisu imali obavezu da to učine da bi dokazali krivicu podnosioca predstavke. Sledi da u ovom slučaju francuski sudovi nisu primenili stav 1 člana 392 Zakona o carinama na način koji je bio u suprotnosti s pretpostavkom nevinosti.

II. NAVODNA POVREDA STAVA 1 ČLANA 6

31. Pritužbe podnosioca predstavke po stavu 1 člana 6 Konvencije se u velikoj meri poklapaju s pritužbama koje je formulisao u vezi sa stavom 2 člana 6. On u suštini osporava pretpostavku ustanovljenu stavom 1 člana 392 Zakona o carinama "u korist" tužilaštva, a ta pritužba je već razmatrana gore. Sud dakle ne nalazi nikakav osnov da odstupi, na osnovu opšteg načela pravičnog suđenja, od zaključka koji je načinio tokom razmatranja pretpostavke nevinosti. Što se tiče ostalog, po njegovom mišljenju izvedeni dokazi ne ukazuju na postojanje bilo kakvog nepostupanja u skladu s raznim zahtevima definisanim stavom 1 člana 6. Postupci pred prvostepenim sudom, pred apelacionim i pred Kasacionim sudom bili su u potpunosti nepristrasni i po prirodi adversalni, što podnosilac predstavke nije ni osporio.

IZ REČENIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

zaključuje da nije postojala povreda ni stava 2 ni stava 1 člana 6.

Sačinjeno na engleskom i francuskom jeziku i izrečeno na javnoj raspravi održanoj u Sudu u Strazburu 7. oktobra 1988. godine.

Rolv
Mark-Andre Ejsen

Rizdal

predsednik,
sekretar, sr.

sr.

Zahvaljujemo Kancelariji Saveta Evrope u Beogradu na ustupanju prevoda presuda Evropskog suda za ljudska prava za potrebe ove baze Prevod preuzet iz knjige "ODABRANE presude I" / Evropski sud za ljudska prava; (urednik Vladan Joksimović; prevod Danica Kraljević, Predrag Sibinović ; stručna redakcija prevoda Tatjana Papić). - Beograd: Savet Evrope, Kancelarija u Beogradu, 2005 (Beograd: Dosije). ISBN 86-

84437-27-6

CIP - Katalogizacija u publikaciji Narodna biblioteka Srbije, Beograd

347.951:341.645(4)